

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Capvt XXI.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

essent. Vnde ex laudata Novella Iustiniani concludit: *Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes adveniat. Quod quia hic omisum est, necesse est ut quod contra leges actum est, non habeat firmitatem.* Hinc petebat Iulius damnationis adversus Athanasium in Concilio Tyrio reddita inutilitatem, quod absente Athanasio, id est, non evocato ad testium prolationem quæ facta est in Marcotide regione Ægypti, adversus ordinem legibus constitutum decreta esset. Idem Gregorius sententias Hispanorum irritas ostendit, quod legibus paritum non esset, quæ sententias ex periculo & scripto recitari jubent: *Quod autem dicitur quia nihil sine scriptis iudicandum est, legendus est Titulus XLIV. libri VII. Codicis, quia scriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur atque precipitur ut sententia quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.* Hincmarus etiam noster ordinem iudiciorum à canonicis, præcipueque à legibus, petendum docet: *Si quis autem scire desiderat quales accusatores ac testes ad accusationem Sacerdotum recipi debeant, & quid de accusatore faciendum sit, pleniter in canonicis & legibus, quibus una cum sacris canonicis sancta moderatur Ecclesia, poterit reperire.* Quod ille uberrimè persequitur, adductis legibus è Codice Theodosiano, & ex Epitome Novellarum Constitutionum à Iuliano Antecessore adornata. Sed quingentis abhinc annis conversa est rerum species, cum ordo iudiciorum, etiam secularium, à Decretalibus epistolis & glossatorum commentariis haustus sit, adeo scrupulosa solennium observatione, ut sumptibus immanibus vexatos litigatores in perniciem rei familiaris per diuturnas & inextricabiles ambages adduceret. Quæ ratio Reges nostros impulit ut de recidendis tam implexis cavillationum laqueis seriò cogitarent, & constitutiones utilitati civium accommodatas, semotis syllabarum aucupii, de ordine iudiciorum ederent; à quibus si iudices ecclesiastici desciscant in iis capitibus quæ illis quoque à Principe indicta sunt, magistratum officio hic contemptus legum vindicatur.

CAPVT XXI.

Synopsis.

I. Ultima species appellationum ad abusu, quando jura regni violantur, & jurisdictio secularis usurpatur à iudice ecclesiastico. Verum Clericis à Concilio Lateranensi, ne prætextu libertatis ecclesiasticæ injuriam inferant jurisdictio seculari. Ab invasione arcentur multa indicta & bonis captis.

II. Investigatur ratio hujus consuetudinis. Non

sufficit quod vulgo jactatur, licere cuique jurisditionem suam defendere pænali iudicio.

III. Reijcitur ratio Guillelmi de Nogareto, actione negatoria in rem posse capi eorum bona qui jurisditionem impediunt.

IV. Hac consuetudo nititur jure naturali, quo defensio rei suæ cuique permessa est, vim illatam vi repellendo. Reges captis hostium provinciis impetum hostium repellunt. Ius illud defensionis non nititur iniquitate hostium, sed naturali propensione sua tuendi. Vim illatam jurisditioni ecclesiasticæ bonorum capione repellunt iudices seculares, defensionis jure, quod Reges summo imperio exercere possunt, ex sententiâ Theologorum.

V. Videri licitum quoque Episcopis ut censuris jurisditionem suam tueantur. Eugenius III. præcipit ne laicorum prohibitionibus deferant: quarum tamen usus retentus. Sola ratio componendarum harum contentionum, regis patrocinij imploratio; ut Ediculis cautum, & indultum antiquo usu.

VI. Expenduntur rationes quæ suadere debent Episcopis ut Consistorij regis iudicio in his contentionibus se committant. Prima est, in re dubia pacem retinendam. Secunda, Principum conditionem meliorem, quia possident. Tertia, ob metum damni. Quarta, quia invalidior jurisdictio ecclesiastica, ideo utendum dispensatione.

VII. Quinta, Regibus arbitraria harum contentionum ab Ecclesia delatum videri. Itaque semper ad se illas revocant; ut Justinianus, & Carolus Magnus.

VIII. Leo IV. si quid incompetenter à se gestum esset, arbitrio Ludovici II. Imperatoris detulit. Quod locum habere debet in Regibus Gallia, ex Alexandro Imolensi.

IX. Officiales regis excommunicari non possunt ab Episcopis ob muneris sui functionem. Hic usus è Gallia in Angliam translatus, sed ibi abolitus. Apud nos privilegio apostolica sedis munitus est. Episcopi se Regis iudicio quotidie committunt.

X. Ea dispensatio usurpanda in negotiis discipline, non autem in negotiis fidei; exemplo Romanorum Pontificum.

I. **S**UPEREST ultima appellationum species, quæ locum habet, cum jura Regis & regni, aut jurisditionem secularem in exercendis litibus de actione reali, etiam adversus Clericos, & de omnibus omnino actionibus adversus laicos, præter merè spiritualia, aliqua iudicium ecclesiasticorum interlocutione aut iudicio violari contingit. Planè æquum esse Concilium Lateranense sub Innocentio III. existimavit ne ambæ jurisditiones præscriptos terminos egredirentur, neu prætextu libertatis ecclesiasticæ Episcopi secularium jura invaderent, lato canone, cujus hæc sunt verba: *Sicut volumus ut jura Clericorum non usurpent laici, ita velle debemus ne Clerici jura sibi vindicent laicorum.*

Quocirca universis Clericis interdiximus ne quis prætextu ecclesiasticæ libertatis suam de cetero jurisditionem extendat in præjudicium justitiæ secularis; sed contentus existat constitutionibus scriptis & consuetudinibus hæcenus approbatis, ut quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo,

M m ij

Concil. Lateran. c. xlii.

recta distributione reddantur. Si autem Episcopi jurisdictionem secularem usurpare contendant, lite per hanc appellationem ad Curias devoluta, ab invasione arcentur, multa indicta, & bonis captis. Eo jure olim usos esse Principes nostros testatum fecimus superioribus capitibus. Quem morem secuti sunt posteri; ut passim docent veteres Pragmatici, Petrus Iacobi, Masuerius, Aufrelius, Benedictus, Boërius, Chassaneus, & omnes recentiores.

L. 1. ff. Si quis jus
d. centi non ob-
tinet. l. ult. ff. de
jur. dicit.

II. Hujus consuetudinis ratio exploranda est. Nec enim sufficit id quod vulgò jactari solet ex Ulpiano, omnibus magistratibus concessum esse, secundum jus potestatis suæ, jurisdictionem suam defendere pœnali judicio, cum excipi possit ex Paulo, extra territorium aut supra jurisdictionem suam jus dicenti, impune non pareri. Scilicet pœna à judice infligi non potest ei qui sibi subditus non est. Iudices etiam ecclesiastici, ratione habita jurisdictionis ecclesiasticæ quam exercent, à regia jurisdictione non pendent, cum auctoritates istæ societatis communiōe quadam inter se vinciantur potius quam necessitate imperij quod alteri ab altera subeundum sit. Scio quidem rationem istam ab Aufrelio & aliis Pragmaticis juvari solere ex iis quæ notavit Glossator Decretalium, nempe delegatum judicem potestatem sibi mandatam in eos porrigere posse qui alioqui rescripto suo non continentur, si jurisdictionem suam impediant: quia, ut inquit Iuriconsultus, jurisdictione data, ea quoque concessa videntur sine quibus jurisdictio explicari non potuit. Hoc enim locum habere potest adversus eos qui à mandantis imperio pendent, ita ut in eos quoque partes suas commississe videri possit.

Glossa in c. 1. de
offic. deleg.

L. 1. ff. de ju-
risdict.

¶ 1. Libert. c. 7.
n. 22.

III. Nec potior est illa ratio quam è jure civili haustam protulere Guillelmus de Nogareto & Guillelmus de Plesseiano, à quibus eam haussisse videretur Petrus Iacobi, scilicet actione negatoria in rem agere posse eum cujus impeditur jurisdictio, atque adeo per modum executionis res bonæque Clericorum eo casu capi posse. Etenim in servitutibus, quæ sunt jura incorporalia, actiones negativæ in rem scriptæ proditæ sunt, quibus is qui possidet, intendit adversario jus non esse, exempli causâ, utendi fruendi, quæ ideo in rem dicuntur, quòd in rem de qua est controversia diriguntur. Eodem exemplo, concedam quidem ad tuendam jurisdictionem suam, eum qui possidet jus illud incorporale, negatoria actione uti posse, quæ in rem scripta dicitur, quia jus non esse adversario contendet in hoc negotio

jurisdictionem suam exercendi; sed ideo non competet jus actori ea actione res alias persequendi, vel bona capiendi.

IV. Superest ergo ut dicamus hanc consuetudinem jure illo naturali niti quo defensio rei suæ unicuique permessa est, cum per vim auferatur. Etenim cum natura non patiat ut aliorum spoliis nostras facultates augeamus, eadem natura duce vim illatam vi repellere licet, dum tamen modus inculpatæ tutelæ servetur. Quod in privatis quidem controversiis post constituta judicia per magistratum publicè fieri debet, quantum res ipsa patietur, ne sit occasio majoris tumultus faciendi. Vnde vis rectè dicitur à Iuriconsulto, quoties id quod sibi quis debere putat, non per judicem reposcit. Ceterum quod attinet ad Reges aut Respublicas, manu & ferro res suas tueri & repetere solent ab iis qui priores injuriam intulerunt, ita ut non solum conferta acie, sed etiam translato in provincias hostium bello, urbium expugnatione, & agrorum depopulatione, copias hostiles suis finibus depellant. Quod defensionis jus non proficiscitur ex hostium iniquitate, cum sæpe accidere soleat ut bellorum principia & causæ satis probabili utrinque ratione nitantur, sed ex eo jure descendit quod natura hominum mentibus inseruit, ut se suæque præ aliorum commodis habeant commendatiora. Hoc jure utuntur Reges in Republica Christiana adversus auctoritatem ecclesiasticam, quando de jurisdictione laica controversiæ oriuntur. Etenim vim jurisdictioni seculari illatam vi contraria repellunt, bonæque adversariorum legitime occupant, donec ab injuria inferenda cessaverint. Quæ ratio agendi eò justior est, quòd ea res imperio Principis derinentur, quæ alioqui ejus auctoritati subjectæ sunt, nempe bona immobilia Clericorum & Ecclesiarum: quamvis occupationis illius justitia non ex eo capite pendat, sed ex defensionis jure. Hanc rationem præcipuè expendit Philippus IV. in commonitorio quod datum est Episcopis Senonensi & Autissiodorensi, de quo dixi capite XVIII. superiori. In eo jure defensionis exercendo omnia media licita pro imperio suo Princeps adhibere potest; ut docuit olim Ioannes Parisiensis Theologus, & è recentioribus Victoria Hispanus, & alij quamplures.

V. Video quid reponi possit, scilicet idem jus comperere jurisdictioni ecclesiasticæ, ut censuris vim sibi fieri prohibeat à judice seculari. Quare hoc argumento nihil confici in gratiam Principum, quod non trahi possit in gratiam Episcoporum; unde conten-

Item. Paul. de
offic. mag. ff. de
jur. dicit. c. 1. ad
videndum. ff. de
jur. dicit. c. 1. ff. de
jur. dicit. c. 1. ff. de
jur. dicit. c. 1.

tionum serra semper reciproceretur, ut cum Tertulliano loquar; præcipue cum Eugenio III. in Synodo Remensi habita anno M CXLVIII. iusserit ne propter laicorum prohibitionem Episcopi ecclesiasticam dimittant iustitiam exercere. Vnde colligi obiter potest probatio usus recepti in Gallia, de prohibendis iudicibus ecclesiasticis; quem Eugenius quidem non laudat, sed nec censuris repellendum docet; nec Principes nostri ab eo sibi temperandum existimaverunt, cum in eo solo verferetur efficax tuenda jurisdictionis secularis ratio. Non infirmus eo quin jurisdictioni ecclesiastica liberum sit per Decretales Summorum Pontificum fines suos excommunicationibus vel interdiciis tueri. unde crebris contentionibus sæ pissime fecdata est Respublica Christiana. Illud contendendo, regis constitutionibus præscriptum esse ordinem quem sequi oporteat ad dissidia averrenda; scilicet, ut dixi capite superiori, implorandum esse ab Episcopis Curiarum suæ præsidium, si à iudicibus inferioribus vis inferatur jurisdictioni ecclesiasticæ; sin periculum imminet à Curias, vel si quid illa in detrimentum episcopalis auctoritatis decreverint, adeundum esse Principem, qui Sacri Consilij ex Clericis & laicis compositi Decreto omnia temperabit; ut disertis verbis constitutum est ad postulationem Ecclesiæ Gallicanæ, duobus Edictis ea de re latis. Eos mores induerant Episcopi nostri ducentis & amplius abhinc annis, ut libello causarum ecclesiasticarum avocationem à Curias peterent, non autem jura sua censuris sibi vindicarent; quemadmodum docuerunt Ioannes Galli & Guido Papa.

VI. Quod æquissima ratione nititur; quia, ut observavit Opratus Afer, Ecclesia est in Imperio, id est, per Imperij provincias sparsa, ex civibus constat, & sub patrocinio Regum degit; ideoque in his contentionibus dubiis, tutiora & æquiora consilia amplectenda sunt Episcopis, quæ ad pacem cum Imperio retinendam vergant; ad exemplum Fabij, qui apud Silium Italicum *causa speculator mente futuri*, *Nec letus dubiis parvisque laceßere Martem*. Præsertim cum Principum conditio sit melior, ex regula juris civilis, canonici, & naturalis. In pari enim causa melior est conditio ejus qui possidet, inquit Iurisconsultus. In his autem controversiis, quis dubitare potest quin Princeps, ad quem omnia pertinent imperio, etsi non dominio, possidere jus illud jurisdictionis controversæ censeatur? Præterea cum bellum suscipiendum non esse censuerit Augustus, nisi quando major est emolumentum spes quam merus damni, Episcopos ab his contentionibus ab-

stinere debere palam est quæ dissidium in Ecclesiam, contemptum auctoritatis ecclesiasticæ, bonorum direptionem, fidelium perniciem important, quorum salutem illis Dominus commisit. Adde alienum esse à prudentia ut viribus impar se contentionibus implicet quæ manifestum detrimentum sunt allatura. Hoc argumento in contraversia de Remensis Archiepiscopi hominio, quod Rex Ludovicus VI. de sententia Curie exegerat, Paschalem II. Ivo Carnotensis urgebat ut à Censuris, licet in Concilio Romano decretis in contumaces, abstineret in hac causa: quia, ut inquit ille, *studendum est misericordie visceribus abundare ubi fas non est debitam fortitudinem exercere*. Quare dispensatione illa utendum est ab Ivone hoc loco & ab antiquis patribus tantopere commendata, quæ in remittendo canonum rigore verferatur, cum necessitas id exigit, & occasio aut dissidij avertendi, aut pacis restituendæ, ut pluribus dixi libro tertio.

VII. Non omissenda est elegans ratio, quæ duci potest ex officio & munere Principis: qui constitutus cum sit à Deo Optimo Maximo ut Ecclesiam foveat, ejusque tranquillitati prospiciat, (cui muneri, sacramento dato, se deinde, stipulante Ecclesia, obstrinxit) quodam modo videtur arbitrium componendarum hujus generis contentionum in regno suscepisse. Vnde fluxit ut has controversias Reges semper ad cognitionem suam revocaverint. Cujus rei exemplum habemus in Novella Iustiniani. Etenim si de judicio criminali adversus Clericum instituto controversia emergeret inter civilem iudicem & Episcopum, *ad nos*, inquit Iustinianus, *negotium tam ab Episcopo quam à iudice referatur; ut nos hoc cognoscetes, quæ nobis videntur jubeamus*. Quare augustus ille Princeps Carolus Magnus, ejusque filius Ludovicus, concordiam Episcoporum & Comitum legibus suis passim commendant, ut adinvicem adiutores sint in ministeriis suis peragendis; tum si quæ contentiones inter eos accidant, eas à Missis suis, id est, ab Episcopis & Proceribus quos delegabant in provincias, sopiri, aut ad se deferri præcipiunt; ita ut apud illos, æquè ac fit hodie apud nos, dissidia quæ ex jurisdictionum conflictu manant, Principis imperio componerentur.

VIII. Quin & Leo IV. ex dispensatione ecclesiastica Ludovico II. Imperatori arbitrium detulit, ut si quid à se *incompetenter*, id est, ultra fines jurisdictionis suæ, actum esset, suo Missorumque suorum iudicio emendaret. Retulit Gratianus fragmentum epistolæ Leonis: *Nos si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justæ legis tramitem non com-*

Mm iij

Concl. Rem. c. 11. m. 1. in c. 7. de ar. De judic.

4. Invalidior est jurisdictio eccl. sajaca.

Referunt Ivonis locos c. x. l. hujus libri.

5. Ha contentiones arbitrio Regum olim commissa.

Nov. xxxiii. c. cxi. quæ sunt à iudice referantur, ut nos hoc cognoscetes, quæ nobis videntur jubeamus.

Excerpta Capitula. T. 2. Conc. Gall.

C. Nos si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justæ legis tramitem non com-

1. In re dubia pars est retinenda.

2. Principum conditio sit melior, quia possidet.

3. Merus damni. l. 1. c. 14. in Aug.

In Glossa margi-
nali.

servavimus, vestro ac Missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio. Vbi rectè adnotatum est ex Alexandro Imolensi, idem observari debere in Rege Francorum non recognoscere superiorem, quod iudex esse potest in sua causa.

IX. Quod Alexander Imolensis Regibus nostris competere ait, consequentiâ ductâ ex verbis Leonis quarti, ab iis in prima, secunda, & tertia dynastia observatum fuisse ostendimus. Vnde sequitur nec Regem nec regios magistratus aut officiales excommunicationibus vel aliis censuris eam ob causam inflictis obnoxios esse. alioqui majestas imperij minueretur, & à iudicium ecclesiasticorum arbitrio penderet. Itaque usus ille antiquus obtinuit in Gallia, ut proceres qui regiarum curiarum adsidebant, Baillivi, & apparitores regij, non excommunicarentur Rege irrequisito. Quod in Normannia observatum fuisse docent veteres chartæ anno millesimo ducentesimo quarto: *Archiepiscopus vel Episcopus vel inferior persona non debet ferre sententiam excommunicationis in Barones, vel in Baillivos, aut in Servientes Domini Regis, aut in Clericos domus sue, Rege non requisito, vel suo Seneschallo.* Hanc consuetudinem è Gallia in Angliam transevit Rex Willelmus Dux Normanniæ & Angliæ domitor: quæ inter consuetudines regias in conventu Clarendonæ habito anno MCLXIV. recensita, dein conquerente Thoma Cantuariensi Archiepiscopo, libertatis ecclesiasticæ acerrimo vindice, & martyre, ab Alexandro III. inter ceteras Romæ damnata est. *Nullus qui de Rege tenet in capite nec aliquis dominicorum ministrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum terra sub Interdicto ponatur, nisi prius Dominus Rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel Justiciarius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat; & ita ut quod pertinebit ad Regis Curiam, ibi terminetur, & de eo quod spectat ad Curiam ecclesiasticam, ad eandem mittatur, ut ibidem terminetur.* In contentionibus de jurisdictione ecclesiastica & seculari ultimum iudicium asseritur supremæ Curie regni, licentiâ ademptâ Episcopis jus sibi censuris & excommunicationibus dicendi. Sed ab articulis Clarendonæ constitutis discessit Henricus II. in Anglia, conventionibus cum Legatis Romanæ Ecclesiæ depactis, ut anathemate solveretur quod in illum ob necem Thomæ Cantuariensis injectum erat. Quamvis sic pacta illa interpretetur Henricus, apud Ioannem Sarisberiensem, ut consuetudines suis temporibus inductas, non autem veteres, damnatas existimet: *Quod consuetudines quæ tempore meo contra Ecclesias terre mee inductæ sunt dimittam; quas quidem*

Mathieu Paris. Et
in Tom. Concil.
Vide Seldenum
in Notis ad Ead-
merum pag. 168.
169.

Joan. Satib.
ep. 100.

aut paucas aut nullas estimo. Attamen in consequentiam jurium Ecclesiæ Gallicanæ hunc usum saltem in Normannia ejus posterit retinuerunt, donec florentissima illa provincia Coronæ Gallicæ consolidata est à Philippo Augusto; ut patet è chartis veteribus superius allatis. Reprobatio illa Alexandri III. & Concilij Lugdunensis decretum sub Gregorio X. Episcopus ad tuendam jurisdictionem, excommunicationibus in iudices seculares latis, animavit: quibus tamen magistratus non cedebant, ut videmus ex Durando. Quare Reges nostri antiquam regni consuetudinem, ne Officiales regij ob muneris sui executionem excommunicari validè possent ab Episcopis, privilegii apostolicæ sedis muniri curarunt. Hac privilegia jactat Rex Carolus V. in scripto dato anno millesimo trecentesimo sexagesimo nono, quo edicitur ut Episcopus Carnotensis ejusque Vicarij sententias excommunicationis revocent & annullent quas adversus Officiales regios ob contentionem de jurisdictione usurpata tulerant; vel iudicio se fistant in Curia Parlamenti, super predictis Procuratori generali responsuri. Anno sequenti MCCCXX. Officialis Rotomagensis Archiepiscopi Baillivum regium publico anathemate damnavit, eò quod de Clerico quodam conjugato ob latrocinia perpetrata capitalem pœnam sumpsisset, rejecta remissione quam reus fieri petebat ad forum ecclesiasticum. Sed injuriam illam magistratui regio factam ultus est Rex Carolus, ex Curie Parisiensis decreto. Præcepit enim ut absque mora sententias illas rescinderet iudex ecclesiasticus, & ad hujus mandati executionem bonis temporalibus captis cogeretur. Periculo decessorum cautiore facti Episcopi, constitutionibus regijs parentes, vel Curiarum summarum Arrestis, vel saltem Consistorij regij Decretis, contentiones istas dirimendas relinquunt, mucrone gladij spiritualis in alios usus reservato.

X. Quæ à me toto capite dicta sunt ita velim intelligi, si de jurisdictione tantum agatur, & de disciplina ecclesiastica. Nam si his contentionibus fides Christiana læderetur, omnia pericula oppetenda potius essent Episcopis quam ut præ socordia, aut metu, nefariis conatibus assentirentur aut conniverent. Sed exceptio illa adhibita possunt conniventiam suam tueri, Romano Pontificum exemplo: qui in Professione quam post electionem suam B. Petro nuncupabant, canones quidem & decreta à se observatum iri pollicebantur; sed infractions ab aliis factas aut emendatum, aut,

T. 1. 13. 13.

D. 1. 1. 1.

C. 1. 1. 1.

exceptâ fidei causâ , toleratum iri. Quæ
conniventia præcipuè præstanda est iis re-
bus quas imperio & auctoritate sua Princi-
pes gerunt. Hoc docuit exemplo suo Grego-
rius Magnus, qui ob ægritudinem deponere
noluit Episcopum primæ Iustinianæ, etsi
rogatus à Mauricio Imperatore urbem alia
ratione ab hostibus tutam esse non posse
pratendente. Hoc per nos, inquit, fieri nulla-
tenus potest, ne peccatum in mea anima ex ejus
depositione veniat, nisi Episcopus ipse vacatio-
nem scripto petierit. Quod si hoc petere ille no-
luerit, quod piissimo Imperatori placet, quidquid
jubeat facere, in ejus potestate est. Sicut novit,
ipse provideat. Nos tantummodo in depositione

talis viri non faciat permisceri. Quod verò ipse
fecerit, si canonicum est, sequimur. Si verò cano-
nicum non est, in quantum sine peccato nostro va-
lemus, portamus. Factum nempe tolerat in
quo fides non lædebat. Longè verò ab-
sunt à lædendæ fidei periculo Episcopi in
isto Galliæ regno: quod iis auspiciis funda-
tum est, ut Romanæ Ecclesiæ tuitio illi sit à
divino numine commissa, quemadmodum
Romani Pontifices observarunt; ac prop-
terea liquidò affirmare liceat, communia
esse cum Romana Ecclesia hujus regni
Christianissimi & florentissimi fata, quæ
sunt usque ad seculi interitum perdura-
tura.

procurante inter-
cessione, tolerare,
sacrisque canonibus
& sacrorum Pon-
tificum Consti-
ta, ut divina &
missis mandatis
Dei incunctanter
custodire.
Videl. r. c. ult.

Decreti regij verba, quod in fine operis edendum suprâ diximus in cap. XII.
§. VIII. libri secundi, sic habent.

EXTRAICT DES REGISTRES
du Conseil d'Etat.

SVR ce qui a esté représenté au Roy estant en
son Conseil, par les Agents generaux du
Clergé de France, Que le Parlement de Bour-
deaux contre l'ordre de tout temps observé dans
le Royaume, a cy-devant enregistré des Brefs de no-
stre Saint Pere le Pape, sans Lettres patentes
scellées du grand sceau, ny autre commandement
de sa Majesté: Et d'autant que la plupart de sâits
Brefs sont obtenus à Rome par surprise, Requier-
rent lesdits Agents qu'il plaise à sa Majesté, afin
d'en empêcher l'abus, ordonner que d'oresnavant
ils seront presentez aux Evêques dans le dioce-
se desquels ils doivent estre executez, pour don-
ner leurs advis, & que défenses soient faites au-
dit Parlement de Bourdeaux, & à tous les autres,
d'enregistrer cy-apres aucuns Brefs de sa Saineté
sans Lettres patentes scellées du grand sceau, &
sans avoir esté presentez aux Evêques, & cepen-
dant que les Arrests du Parlement de Bourdeaux
seront cassez & annulez, comme donnez contre
les formes ordinaires. VEU lesdits Brefs des
trentiesme Juillet & deuxiesme Aoust 1638. en-
semble l'Arrest dudit Parlement portant enregi-
strement desdits Brefs du trentiesme Juillet 1639.

Oùy le rapport du Commissaire à ce député, &
tout considéré: Le Roy estant en son Conseil, a
casé & annullé, casé & annulle ledit Arrest du
Parlement de Bourdeaux portant enregistrement
desdits Brefs, comme donné au prejudice de la loy
du Royaume. Fait sa Majesté tres expresse in-
hibitions & défenses à sadite Cour de Parlement
de Bourdeaux, & à tous autres, de plus à l'ave-
nir enregistrer aucuns Brefs sans Lettres patentes
scellées du grand sceau. Et afin d'empêcher que
les Brefs qui peuvent estre obtenus par surprise ne
soient executez au prejudice de la jurisdiction &
des droicts des Evêques, Veu & ordonne sadite
Majesté qu'à l'advenir ceux qui obtiendront des
Brefs (excepté les Indults secrets de la Peniten-
cerie) les presentent aux Evêques dans les dio-
ceses desquels ils doivent estre executez, lesquels
donneront leur advis dans trois jours apres, pour
lesdits advis presentez avec lesdits Brefs à sa Ma-
jesté, y estre pourveu ainsi qu'elle advisera estre
à faire par raison. Fait au Conseil du Roy, sa
Majesté y estant, tenu à Saint Germain en
Laye le 14. Decembre 1639. Signé,
BOUTHILLIER.

FINIS TOMI PRIMI.